

**СЕМАНТИКА І СТРУКТУРА МІКРОТОПОНІМІВ МІСТА КИЄВА
(НА МАТЕРІАЛАХ ІСТОРИЧНИХ ОНІМІВ ПРІОРКА, КРИСТЕРОВА ГІРКА,
КИНЬ-ГРУСТЬ)**

**SEMANTICS AND STRUCTURE OF MICROPLACE NAMES IN KYIV
(ON THE BASIS OF THE MICROPLACE NAMES PRIORKA, KRISTEROVA HIRKA,
KYN-HRUST)**

Вінтонів М.О.,

orcid.org/0000-0002-3258-8633

доктор філологічних наук,

професор кафедри української мови

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Вінтонів Т.М.,

orcid.org/0000-0002-2210-3970

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Топоніми посідають важливе місце в будь-якій мові, оскільки зміна історичних епох, соціально-політичні перетворення в суспільстві віддзеркалюються в мові крізь призму онімів, змінюючи своє семантико-культурологічне наповнення. Фіксація і системний аналіз онімного простору вимагає їхнього багатоаспектного опису із залученням відомостей з історії, культурології, соціології.

У лінгвоукраїністиці на сьогодні сформувалися ономастичні школи з опису онімного середовища окремих регіонів України, проте топонімний простір м. Києва упродовж багатьох століть перебуває під значним впливом позалінгвальних чинників, активно видозмінюючись, що вимагає особливої уваги мовознавців.

Об'єктом дослідження в статті є мікротопоніми *Пріорка*, *Кристерова Гірка*, *Кинь-Грусть*, розташовані м. Києва.

Предмет дослідження – етимологічні, структурно-семантичні та прагматичні особливості зазначених мікротопонімів.

Мета роботи – комплексно проаналізувати виокремлені мікротопоніми крізь призму їхніх етимологічних, структурних, семантичних і прагматичних виявів.

В етимологічному аналізі мікротопонімів розкрито й історію аналізованого середовища, проаналізовано структурні та семантичні вияви мікротопонімів *Пріорка*, *Кристерова Гірка*, *Кинь-Грусть*, окрема увага приділена чинникам, під впливом яких виникають певні найменування в системі топонімного простору, що часто марковані соціокультурним або емоційно-естетичними складником, який сприяє поширенню та збереженню відповідних мікротопонімів.

Аналізовані оніми відіграють і сьогодні значне історико-культурне значення. Вони репрезентовані ойконімами, ергонімами, дендронімами, урбанонімами.

Отже, найменування міських топооб'єктів, тобто урбанонімія, значною мірою впливає на формування або коригування історичної пам'яті, творення нових знань про минуле, або спростування того, що вважали достовірним історичним фактом.

Ключові слова: топонім, мікротопонім, ергонім, дендронім, фірмонім, урбанонім, ойконім, семантика, структура, етимологія.

The place names have an important role in any language, since the change of historical epochs, socio-political transformations in society are reflected in the language through the perspective of onomatopoeia, changing their semantic and cultural content. Capturing and systematically analyzing onomatopoeia requires a multidimensional description of them, drawing on information from history, cultural studies, and sociology.

Today, linguo-Ukrainian studies have formed onomastic schools to describe the onomastic environment of certain regions of Ukraine, but the toponymic space of Kyiv has been under the significant influence of extra-linguistic factors for many centuries, actively changing, which requires special attention of linguists.

The object of study in the article is the microtoponyms *Priorka*, *Kristerova Hirka*, and *Kyn-Hrust*, located in Kyiv.

The subject of the study deals with the etymological, structural, semantic and pragmatic features of these microtoponyms.

The purpose of the paper is to comprehensively analyze the selected microtoponyms through the perspective of their etymological, structural, semantic and pragmatic manifestations.

The etymological analysis of microplaces also reveals the history of the analyzed environment, as well as the structural and semantic manifestations of the microplaces *Priorka*, *Kristerova Hirka*, and *Kyn-Hrust*, with special attention paid to the factors that influence the emergence of certain names in the place name system, which are often marked by a socio-cultural or emotional and aesthetic component that contributes to the spread and preservation of certain microplaces.

The analyzed onyms still play a significant historical and cultural role today. They are represented by oikonoms, ergonoms, dreamonyms, and urbanonyms.

Thus, the naming of urban topographical objects, i.e. urbanonymy, has a significant impact on the formation or correction of historical memory, the creation of new knowledge about the past, or the refutation of what was considered a reliable historical fact.

Key words: place name, microplace name, ergonym, dreamonym, firmonym, urbanonym, oikonym, semantics, structure, etymology.

Постановка проблеми. Топоніми посідають важливе місце в історичній і мовно-культурній спадщині українського народу, вони реагують на різні зміни в суспільстві, віддзеркалюючи різні впливи: історичні, економічні, соціальні, ідеологічні тощо. Проблема фіксації, систематизації та опису власних назв залишається актуальною і сьогодні.

Топонімія сучасного великого міста – це відкрита система, що формувалася й упорядковувалася тривалий час і має на кожному хронологічному зрізі чітко визначені ареальні межі. Опис динаміки топонімного середовища міста – завдання складне, методика дослідження якого повинна ґрунтуватися, насамперед, на індивідуальному і груповому етимологічному вивченні назв, вияві стратиграфічних зрізів та інших чинників, що впливають на процес назвоутворення урбанонімів [11, с. 10].

Увага лінгвістів саме до цього класу онімів зумовлена тим, що топоніми сформовані на стику цілої низки інших наук, які зосереджують свою увагу на питаннях зіставлення різних класів власних назв. З'ясування принципів, мотивів, способів і засобів формування топонімікону м. Києва дозволяє виявити, крім загальних ознак, специфічні риси цієї місцевості, де вони наявні, що є важливим не тільки для мовознавства, а й для таких наук, як культурологія, соціолінгвістика, міжкультурна комунікація, соціологія, політологія, економіка тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми десятиліттями в лінгвістиці стрімко розвивається ономастика, зокрема актуальності набуває дослідження топонімного простору міст серед істориків і мовознавців. Частково онімний простір м. Києва описано в роботі Ю. Дідур «Мотиваційна структура ергонімікону» [10], де авторка проаналізувала мотивацію ергонімікону на матеріалі власних назв трьох міст – Києва, Москви і Лондона і запропонувала власну класифікацію ергонімів, яка нараховує 12 класів найменувань, мотивованих тими чи тими чинниками. І. Гирич вивчає топонімікон київських вулиць як вияв національної пам'яті [9] та топонімію Києва як результат історичного розвитку міста [8]. Т. Панекіна з'ясовує особливості семантики та

функціонування назви Київ в українських прислів'ях та приказках [17]. М. Цілина досліджувала ергоніми Києва [25]. Серед дослідників, які займалися вивченням урбанонімії, варто виокремити праці таких мовознавців, як Ю. Карпенко [12], Є. Степанов [22], О. Белей [1] та ін.

Аналіз мовознавчих праць з української мікротопонімії свідчить про широту охоплених дослідженнями територій, зокрема мікрогідронімії Тернопільщини [2], ергонімії Закарпаття [1], про заглиблення в історію мікротопонімів Покуття [3], ойконімію Покуття [4], про характеристику структурно-семантичних особливостей урбанонімів Закарпаття [6], ойконімів північної Хмельниччини [7], мікротопонімів Центральної Хмельниччини [26] та географічних назв Хмельниччини [23], загалом про вияв специфічних рис топонімікону м. Києва [15; 20], що є важливо для опису мовної картини світу корінного населення.

Мета роботи – комплексно проаналізувати виокремлені топоніми крізь призму їхніх етимологічних, структурних, семантичних і прагматичних виявів.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати шляхи виникнення топонімів та їхні історичні передумови становлення;
- визначити взаємодію виокремлених топонімів з іншими типами онімів;
- обґрунтувати основні функції аналізованих топонімів в онімному просторі.
- простежити закономірності впливу територіального розташування того чи того об'єкта на номінаційні процеси.

Об'єктом дослідження в статті є мікротопоніми *Пріорка, Кристерова Гірка, Кинь-Грусть*, розташовані в м. Києві.

Предмет дослідження – структурно-семантичні та прагматичні особливості виокремлених мікротопонімів.

Виклад основного матеріалу. Мікротопонім – різновид топонімів як елемент систематизації власних назв за розмірами іменованого денотата, назви об'єктів локального значення. Урбаноніми, фірмоніми, дендроніми, ергоніми – це не лише результат інтенціональної діяльності

суб'єкта, але й складник мови та мовлення, про що свідчить їхня широка вживаність; водночас зазначені оніми є носіями екстралінгвальної інформації: суспільно-політичної, історичної, культурологічної тощо. Саме тому актуальним є розгляд сучасної ергонімії, урбанонімії, дендронімії Києва в структурно-семантичному та соціально-функціональному аспектах. Потреба ґрунтовного, різнобічного вивчення онімного простору сучасного Києва, дослідження мотивів номінації для їх творення сприятиме збагаченню ергонімії, урбанонімії, дендронімії, фірмонімії новим емпіричним матеріалом.

Вивчення мотивації топонімікону міста Києва повинно будуватися на взаємозв'язку історії, географії, культурології та лінгвістики.

Під час етимологічного аналізу оніма розкривається історія українського народу, зокрема етапи заселення аналізованої території, беруться до уваги відомості з етнографії, географії, релігієзнавства, культури тощо.

І. Гирич зауважив, що будівництво великих житлових масивів (1960–1980) перетворило Київ на мегаполіс, який охопив підміські села, хутори, урочища, дачі. Після масового знесення значної кількості будинків прикиївської бідноти окремі історичні топоніми забуто назавжди. Ніхто вже не знає, де Пронівщина (тепер це район Севастопольської площі) або Костопалівка (район Батієвої гори біля комплексу держархівів), Оріхуватські дачі (Голосіївська площа) тощо. Географічні назви є минуцями: не все в історії залишає тривкий слід. Проте забуття певних топонімів лишає болючі шрами на нашій історичній пам'яті, обертається втратою історичного масштабу для нинішніх і майбутніх українців [9, с. 5].

Онім *Пріорка* має тривалу й цікаву історію, ця місцевість згадувана як *поля Конвентські, Преварка, Приворка, Перварка* тощо.

У топонімічному словнику «ПРІОРКА» – історична місцевість в Оболонському районі. Згадується з XIII століття як поселення Яцківка (або Іоакінфівка), заснована домініканським ченцем Яцеком (Іоакінфом) Одровонжем (1183–1257), який одночасно є засновником Богородичного домініканського монастиря на Подолі (виник між 1222–1226 роками). Настоятелі цього монастиря мали титул пріорів. Сучасна назва «Пріорка» вперше згадується в 1629 році після заснування в цій місцевості слобідки Пріорка. У 1790 році Пріорці наданий офіційний статус села і водночас – одного з кварталів київської поліції. У 1834 році Пріорку включено до складу Києва. У 2-й половині XIX століття Пріорка перетворена на дачне

передмістя Києва, тоді ж формується й система вулиць, що у своїй основі збереглася дотепер. У 1-й чверті XX століття Пріорка фактично злилася з Куренівкою, Мостищем і Западинкою і як окреме селище припиняє існувати. У 1950–80-і роки майже всю історичну забудову на Пріорці ліквідовано [18, с. 58].

Пріорки (або Преварки, як казали місцеві жителі XIX ст.) походить від статусу власника цієї землі від кінця XVI ст. до середини XVII ст. Ним був київський пріор – головний священник київської римо-католицької катедри, яка стояла на місці сучасного Житнього ринку на Подолі. Територіально Пріорщина була логічним продовженням Біскупщини – власності латинського єпископа, яка розпочиналася від Замкової гори й, охоплюючи Щекавицю, тягнулася до кінця Куренівки [9, с. 5].

Мовознавець А. Коваль зауважила, «якщо трапиться вам село з назвою Преорка чи Пріорка, то ви одразу здогадаєтесь, що корінь тут – наш старий знайомий *-(в)ор-*, тільки префікс інший – не *під-*, а *при-*, але близький за змістом. *При-(в)ор-ка* – «при огорожі, при міському мурові» [14, с. 158].

Історик-топограф О. Попельницька у своєму дослідженні «Локалізація «Біскупщини» та «Біскупського містечка» на планах Подолу 1695 та 1803 р.р.» докладно описала історію створення місцевості та зауважила: «Після подій Національно-визвольної війни середини XVII ст. колишні маєтності католицької церкви на Подолі перейшли у власність православної церкви і магістрату: колишні «біскупські плаці» та селище Пріорка стали власністю міста. Населення Кожум'яцької слободи спочатку опинилось під юрисдикцією козацької старшини, однак вже наприкінці XVII ст. переведено під магістратську владу. Однак ще довго в міській топонімії продовжували існувати назви, пов'язані з колишньою «біскупщиною», а обриси колишнього «Біскупського містечка» фіксувались на міських планах аж до початку XIX ст.» [19, с. 207].

Пріорка як ойконім уже в середині XVIII ст. стала частиною Києва, у 1752 році її позначено як частину міської території. Пріорка в період радянської доби втратила свою автохтонність. Онім *Пріорка* зберігся в назві Меморіального музею «Хата на Пріорці», заснований у 1989 році, і трансонімізувався з назви слобідки, ставши ергонімом – ресторан «*Пріорка*», а також урбанонімом-годонімом – вулиця *Пріорська*.

Пріорка – однокомпонентний, відапелятивний ойконім-мікротопонім, утворений способом трансонімізації – апелятив *пріор* в ойконім

Пріор (лат. *prior* – перший) – голова абатства (монастиря), який, згідно з регулою, обирається монастирською спільнотою.

– ергонім *Меморіальний музей Тараса Шевченка «Хата на Пріорці»* – багатокомпонентний (апелятив + топонім (ойконім), *Хата на Пріорці* – утворений від іменника (апелятива) + прийменник на + ойконім (*Хата яка? яка розташована на Пріорці*). Але слід зауважити, що тут поєднання *Меморіальний музей Тараса Шевченка «Хата на Пріорці»* назва в назві (апелятив + антропонім + апелятив + на + комонім).

– ергонім Пріорка (назва ресторану) – однокомпонентний, відтопонімний, утворений способом трансонімізації – апелятив *пріор* перейшов від ойконіма *Пріор*. Урбанонім-годонім – вулиця *Пріорська*, однокомпонентний, відтопонімна назва.

Цікавим емоційно-експресивним є онім «*Кинь-Грусть*», овіяний легендою, зафіксованою в працях І. Гирича [8], у «Короткому топонімічному довіднику» [18]. За легендою, ця назва сягає часів перебування в Києві імператриці Катерини II (1787), коли вона їхала Дніпром до Криму інспектувати новоприєднані до імперії території. Під час прогулянки за містом із фаворитом Г. Потьомкіним, який був не в гуморі, вона, вражена красою місцевої природи, вигукнула: «Григорій, кинь грусть! (Григорію, облиш сумувати)». У XIX ст. тут була замська дача з парком на кілька десятків гектарів, де росли небачені в Києві червонолисті буки. Мальовничі пагорби зі ставками, дуби і сосни й нині виокремлюють це місце на мапі Пріорки [8, с. 12–13]. Цей факт не підтверджений документально, проте дотепер вживані на топонімічній карті України мікротопоніми, народна етимологія яких є виявом проімперської ментальності, зокрема гідронім *Ворскла*, назва села *Приятне Свідання*, *Золотий Колодязь* тощо.

На початку XIX ст. аналізована територія (*Кинь-Грусть*) киянам відома ще як «Дача Кульженка», що зафіксовано в «Короткому топонімічному довіднику» [18, с. 22]. Цілком логічно в 2023 р. мешканці цього району порушили питання про перейменування дендроніма «*Кинь-Грусть*» на дендронім «*Стефана Кульженка*».

Під впливом історичних подій та потреб соціуму виникають певні найменування в системі топонімічного простору, вони часто марковані соціокультурним складником, або емоційно-естетичними чинниками. Відповідно, топоніми є мотивованими лексичними одиницями. Д. Бучко зауважує, що мотивація топонімів дозволяє зарховувати їх до одиниць вторинної номінації щодо

апелятивних назв, які слугували основою їх виникнення [5, с. 114].

Ю. Карпенко зауважив, що топоніми становлять вагомий компонент стилю лише там, де вони вживані у великій кількості, тобто переважно в географічній і топонімічній літературі. При цьому в обох випадках вони не є «нормальними» словами: у першому вони слугують термінами, а в другому – об'єктом дослідження [12, с. 3].

Мікротопонім *Кинь-Грусть* активно вживаний у текстах української літератури, особливо на початку XX ст. Напр.: *2-го травня 1927 року > я поховав матір. Пішло димом батьківське гніздо. 7-го липня 1928 в Київському санаторії «Кинь-Грусть» помер на моїх руках од туберкульозу друг (Л. Чернов); Є десь у нас місцевість, курортна, санаторійна або просто дачна, і зветься вона «Кинь грусть» (І. Костецький); Мабуть, на 1833–1835 рр. припадає й будівництво власного хутора, що його сам поет найменував «Кинь-Горе» (очевидно, від російського *Кинь Грусть*), який увійшов в історію під назвою *Кукуріківщина*, хоч це була не офіційна, а, скоріше, «вулична» назва... (В. Забіла).*

Важливе місце посідають мікротопоніми, мотивовані іменами відомих історичних осіб, наприклад, Вільгельм Крістер: *Кристерова Гірка (Гірка Кристера) варіант Кристера Гірка, Grand Christer hotel, Фірма Кристера «Садівництво та насінне господарство В. Кристера», вулиця Родини Кристерів*, житловий комплекс «Крістер Град».

Тобто мають всі ці оніми відантропонімне походження, трансонімізувалися з антропоніма Крістер, де ім'я перейшло в прізвище конкретної історичної особи.

Крістер – Christer – Christus – латинське ім'я грецького походження, що означає «належить Христу, помазаний». Біблійне ім'я, що завжди популярне, у Німеччині поширене з середньовіччя. Серед іменників: Крістіан Моргенштерн, німецький поет. Крістер похідне від Крістіан, серед німців найулюбленіше ім'я, саме Крістер позначене як зменшувальне [27].

Krister (ім'я або прізвище) – зменшувальне від Christian – з давньогрецької Christianos «послідовник Христа». Христос у перекладі з грецької – «християнин», «той, який належить Христові», «послідовник віри Ісуса Христа». Наявний також варіант *Крістіан* [21, с. 108].

Вільгельм Крістер реальна історична особа, що переїхала до Києва в середині XIX ст.

Парк «Гірка Кристера» (хоч згідно з «Українським правописом» правильно вживати «Гірка Кристера») або Кристера Гірка – дендронім, дво-

компонентний (апелятив + антропонім), утворений способом трансонімізації.

Ергонім готель «Grand Christer hotel» (попередня назва «Екатерина Великая») – ергонім, репрезентований латиницею, двокомпонентний, прикметник + антропонім (прізвище тотожне імені).

О. Белей вводить до наукового обігу термін фірмонім на позначення «власної назви комерційно-виробничого об'єднання людей». Ця одиниця утворена від слова фірма «організація, що веде господарську діяльність» + онім [1]. Саме такі модифікації фіксуємо з онімом *Крістер*.

Фірмонім «Садівництво та насіннєве господарство В. Крістера» – багатокомпонентний, утворений поєднанням апелятивів + антропонім, вказуючи на власника.

Наявний також онім «*Будинок Крістера*», з реального будинку Вільгельма Крістера зробили пам'ятку архітектури місцевого значення, а також мінімакет Будинку Крістера в парку Кристєрова Гірка. Зберігся також дуб Крістера – фітонім.

Урбанонім-годонім *Родини Кристерів* з'явився в 2018 р. на честь родини Вільгельма, Юліуса, Едмунда, Арнольда Кристерів. Інший ергонім, який виник вже у ХХІ ст. – житловий комплекс «Крістер Град», теж виник способом трансонімізації, де компонент «Крістер» – це гарант комфортного розташування в місті, тому засновники будівельної фірми чітко розуміли, у якій місцевості створюють свій «град» і використали бренд «Крістер» з метою привернення уваги людей до історії Києва.

Кристєрова Гірка або хутір Кристера – історична місцевість у Подільському районі відома з 1-ї половини ХІХ століття як володіння угор-

ського князя Естергазі. Сучасна назва виникла після того, як у 1850 році тут було засноване багатoproфільне сільськогосподарське підприємство «Садівництво та насіннєве господарство В. Кристера».

Нині в цій місцевості охороняються ботанічні пам'ятки природи місцевого значення: Кристєрова Гірка (від 2001, пл. 4,3 га), Лісове урочище Кристерів (0,7 га), Віковий дуб Кристерів (обидві – від 1997), Ялиця Кристера (від 1999) [13].

Отже, проаналізувавши оніми *Пріорка*, *Кристєрова Гірка*, *Кінь-Грусть* у міському просторі Києва, необхідно зазначити, що ці мікротопоніми мають історичне значення, вони репрезентовані як ойконіми, ергоніми, дендроніми, урбаноніми, їм притаманна абсолютна омонімія, а інколи виступають як деривати. Сама місцевість із цими мікротопонімами може бути простором пам'яті української культури. Найменування міських топооб'єктів, тобто урбанонімія, значною мірою впливає на формування чи коригування історичної пам'яті, творення нових знань про минуле, інколи спростування того, що вважали достовірними історичними фактами. По-різному маркований та закодований у слові простір викликає й різні асоціації та погляди на минуле [16, с. 60]. Проаналізовані оніми є пам'ятками культури, мають для Києва історичну цінність. У часи Незалежності не так багато вдалося оприлюднити правдивих фактів, відновити забуті імена, відбудувати історичні пам'ятки. А зараз ще й війна не просто руйнує наші території, а знищує український топонімікон. Сьогодні і на науковцях лежить відповідальність зафіксувати мікротопоніми України, зберегти свій родовід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія (на матеріалі назв підприємств Закарпатської обл.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2000. 17 с.
2. Бицко Н. І. Мікрогідронімія Тернопільщини (назви непротічних вод) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2012. 20 с.
3. Білінська Л. П. Формування мікротопонімії Покуття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2012. 17 с.
4. Бучко Д. Класифікація ойконімів України (словотвірні-мотиваційний аспект). *Історична та сучасна українська ономастика: Вибрані праці*. Чернівці : «Букрек», 2013. С. 198.
5. Бучко Д. Г. Ойконімія Покуття: автореф. дис. ... д-ра філол. наук : Чернівці, 1992. 35 с.
6. Галай О. Б. Українська урбанонімія Закарпаття в ХХ–ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 2009. 17 с.
7. Герета Н. М. Ойконімія північної Хмельниччини: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2004. 20 с.
8. Гирич І. Б. Сучасна київська топоніміка як вияв історичної свідомості. *Національна та історична пам'ять*. 2013. Вип. 8. С. 133–141.
9. Гирич І. Б. Околиці історичного Києва. Київ : Либідь, 2017. 80 с.
10. Дідур Ю. І. Мотиваційна структура ергонімікону. *Записки з ономастики*. 2013. Вип. 16. С. 51–59.
11. Желєзняк І. М. Київський топонімікон / Відп. ред. В. П. Шульгач. Київ : Видавничий дім «Кий», 2013. 224 с.

12. Карпенко Ю.О. Стилістика топонімії. *Записки з романо-германської філології*. Одеса: Фенікс, 2008. С. 1–9.
13. Ковалинський В.В. Кристєрова гірка. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. Т.15. URL: <https://esu.com.ua/article-1609>.
14. Коваль А. П. Знайомі незнайомці: *Походження назв поселень України*. Наук.-попул. вид. Київ : Либідь, 2001. 304 с.
15. Однопозов І., Кононюк Д. Наша Пріорка. 2-е вид. Київ, 2019. 288 с.
16. Павленко І. Я. Урбаноніми як засіб формування історичної пам'яті *Філологічні науки. Мова. Література. Фольклор*, (2), 2018. С.58–66.
17. Панєкіна Т. І. Назва Київ в українських прислів'ях та приказках. URL: <http://karpenko.in.ua/wpcontent/uploads/2012/12/Panekina.pdf>.
18. Пономаренко Л., Різник О. Короткий топонімічний довідник. Київ : Павлім, 2003. 82 с.
19. Попельницька О. Локалізація «Біскупщини» та «Біскупського містечка» на планах Подолу 1695 та 1803 р.р. *Історико-географічні дослідження в Україні*. 2002.-5. С.196–208.
20. Савчук Н. М. Мотивація топонімікону міста Києва. *Філологічний часопис*: зб. наук. праць. Умань : Візаві, 2016. Вип. 1(6). С. 106 – 113.
21. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. Словник-довідник (за ред. В. М. Русанівського; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. 3-тє вид., випр. Київ : Наукова думка, 2005. 334 с.
22. Степанов Є. М. Модель і методологія урбанолінгвістичного дослідження в Україні. *Соціолінгвістичні студії*. Київ, 2010. С. 115 – 123.
23. Торчинська Н. М., Торчинський М. М. Словник власних географічних назв Хмельницької області. Хмельницький : Авіст, 2008. 549 с.
24. Фесенко Г. Ландшафти пам'яті у міському просторі: культурфілософський дискурс. *Людинознавчі студії*. Серія : Філософія. 2015. Вип. 32. С. 55–64.
25. Цілина М. М. Ергоніми м. Києва: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2006. 23 с.
26. Янчишина Я. В. Мікротопонімія Центральної Хмельниччини : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2021. 20 с.
27. Vornamenlexikon. URL: <https://www.wissen.de/vorname/christer>